

Pfisztner Gábor

Argikéraunosz*

Szabó Dezső: *Magasfeszültség*

➤ Trafó Galéria, Budapest

➤ 2012. szeptember 6 – október 21.

... a megismerés csak villanásnyi.¹
(Walter Benjamin: *Das Passagen-Werk*)

Az utóbbi két évben készült, öt nagyméretű (120×144 cm) fotográfia a Trafó alagsori galériájában elsősorban szokatlan színvilágával vonta magára a kiállítás-látogató figyelmét. A sejtelmes, inkább sötétnek ható képeken valahogy mégis a telített, erőteljes színek domináltak: a hajnal pírját vagy az alkonyat hideg kék fényét idézve emeltek ki néhány „műtárgyat” – magasfeszültségű vezetékek távtartóit, szélkerekeket vagy épp egy toronyházat. A komor hangulat mellett a domináns közös motívum a felhőtlennek tűnő égboltból lecsapó villám. A kiállítás

¹ Walter Benjamin: „A szírének hallgatása”. In: *Válogatott írások*. Budapest, Osiris, 2001, 222. [az eredeti fordítást módosítottam, P.G.]

* Villámokkal felfegyverzett. Derveni papirusz XIX. kolumna 10. sor

és a sorozat címe – *Magasfeszültség* – ezekre a Szabó Dezső által elő- és megidézett elektro-mos kisülésekre utal.

Analógiaként adódik az amerikai Walter de Maria koncepciója, aki 1977-ben épített egy hatalmas kiterjedésű művet (*Lightning Field*) az új-mexikói sivatagban. Az ott felállított 400 darab, több mint két méter magas acélrúd nem csak egy helyet és egy tömeget definiált: odavonzhatták a villámokat is, hogy de Maria velük, illetve rajtuk keresztül fejthessen ki hatást a természetre, beavatkozva annak folyamataiba, de legalábbis irányítva erőit, befolyásolva azok embertől független, de nem determinálatlan áramlását.²

Szabó Dezső de Mariával ellentétben nem akarta kihívni a természet erőit, vagy megváltoztatni azok „vektorainak” irányát. Ő a de Maria által „megidézett” természeti jelenséget akarta létrehozni miniatürizált formában, hogy megfigyelhesse, vizsgálhassa, majd irányítva és szabályozva igazíthassa bele azt saját „lekicsinyített” világába. Mégsem csupán az amerikai művész munkájának inverzével van dolgunk – a beláthatatlanul nagy apróvá zsugorított ellenté-

² A témához ld.: Krasznahorkai Kata: *A tér képe. Úton Walter de Maria Lightning Fieldjéhez*, Balkon, 2009/11_12, 11-14.

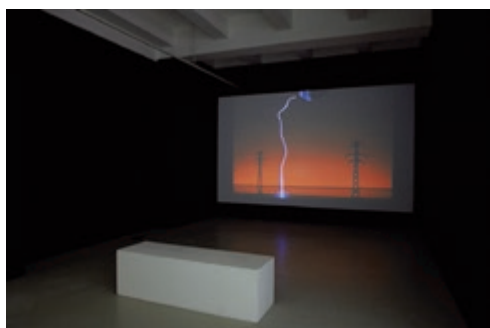

SZABÓ DEZSŐ
High Voltage V/I, 2012, 120×144 cm
(145×160 cm), C print, ed3
Vintage Galéria, Budapest

SZABÓ DEZSŐ
High Voltage V/V, 2012
120 × 144 cm (145 × 160 cm), C print, ed3
Vintage Galéria, Budapest

SZABÓ DEZSŐ
Electric Field, 2012, loop 17min © fotó: Surányi Miklós
Vintage Galéria, Budapest

tével –, mivel nem egy parányi világ-remake-ról és az abban cikázó iciri-piciri villámokról van itt elsősorban szó.

A *Magasfeszültség* Szabó Dezső korábbi munkáihoz hasonlóan saját építésű makettek felhasználásával készült. A felvételeken megjelenő villámok viszont nem egy technikai trükk eredményeképpen kerültek utólag a képekre, hanem egy Tesla-transzformátor segítségével gerjesztett, valódi elektromos kisülések „nyomai” az emulzióban – és így mint minden más is, ami a képen rögzült, nagyon is valóságosan *ott* voltak a kamerával szemben. Ezeket a mesterségesen létrehozott, ámde nagyon is valódikiént megjelenő fényjelenségeket – „villámokat” – illesztette be a kép kompozíciójába, integrálta a megépített világhoz.

Szabó Dezső az elmúlt bő egy évtizedben készített munkáiban valóság és fikció, kép és leképezett viszonyait vizsgálta a mediális kép „tudatformáló”, véleményalakító praxisának kontextusán belül. Egyszerre több irányból is közelített ahhoz a paradoxonhoz, amit közkeletűen a fénykép valóságosságának nevezhetünk. Nemcsak a méretarányosan lekicsinyített világ hatott valóságosan a fényképen – legalábbis a „mediális kép” viszonyrendszerén belül –, de azok az „események” is, amelyeket előidézett ebben a makett-világban. Mindeközben pedig – megjelenésében és installálási módjában is – a táblakép tradíciójához kapcsolta a fotó médiumát. Így, még azzal együtt is, hogy a látványt – a képtárgy megjelenésének köszönhetően – eltávolította jól ismert, megszokott közegétől (sajtó, televízió), komoly kihívás elé állította a nézőt, vajon észreveszi-e a „többrendbeli csalást”.

Az új képekben, összevetve őket a korábbi munkákkal, vannak azért a folytonosságra utaló elemek. A kiállított kép mérete és a médium anyaga mellett, ilyen például az épített makett-világ, de a konstruált esemény is. Az összevetés lehetősége azonban ezzel kimerül, itt ugyanis már nem elsősorban a fikció és a valóság szembeállítására, a dolog és reprezentációja közötti kapcsolatra valamint annak kritikájára kerül a hangsúly. Mindazonáltal a művész itt is kiemelt helyre teszi a fotót mint művészi médiumot és mint „fotóműtárgyat”, összevetve azt a festészettel, illetve a hagyományos táblaképpel, hogy újabb kérdéseket generáljon. A fényképezés itt tehát nem annyira a kritika eszköze és tárgya, mint korábban, hanem elsősorban alkotói médium. Ennél a munkánál ugyanis ez az egyetlen lehetséges választás az, amely képes arra, hogy technikailag és mediálisan is megvalósíthatóvá, „megmutathatóvá”, egyúttal pedig láthatóvá is tegye a természet ma már nem hozzáférhető „fenségségét”. Ugyanakkor így van egyedül relevanciája a villám fogalma, a valóságos villámok, a kitalált villámok és a miniatúr, mesterségesen keltett villámok közötti különbségtételnek a képen belül.

A műegyüttes, amint azt Horányi Attila kiállítás-megnyitójában kifejtette, legalább négy releváns szempontból – a szépség, a mediális reflexió, a táblakép és a kivitelezés technikája alapján is – vizsgálható. Szabó Dezső sorozata azonban megenged egy „négy és feledik” megközelítést is: ez pedig a természet és a mű viszonyán belül a *fenséges* és annak művészi megjelenítése. A művésznek – miként azt Kant írja – a munkája alapjául, mintaként szolgáló természeti jelenséget oly tökéletesen kell a rendelkezésre álló eszközeivel, művészete szabályait követve ábrázolnia, hogy az mégis természetként tűnjön elő. A természet ilyen szépségének művészi eszközökkel való megragadása ma (a legkülönfélébb okokból) nem része a kortárs művészet meghatározó témáinak. Ugyanakkor az is problematikus, hogy mit tekinthetnénk most egyáltalán „természetnek”, hogyan kellene annak kinéznie, illetve megjelennie a műben, továbbá hogy miként hathatna ma egyáltalán természet(es)ként az ábrázolása. Szabó Dezső *Magasfeszültség* című sorozatának képeit tekinthetjük olyan kísérletnek is, amely megpróbál választ adni ezekre a kérdésekre. (Ebből a nézőpontból, a fenti összefüggéseket figyelembe véve korábbi munkái is vizsgálhatók lennének.) Szabó Dezső az ember által egyelőre érinthetetlen – számára azonban mintaként szolgáló – természeti jelenséget használta fel és „hozta közel”: nem pusztán mimetikus megjelenítése, hanem annak előállítás, majd „megmutatása” révén. Ez az „előállított” természeti szép (a hajnalpír vagy a napnyugta fényeinek, színeinek előidézése a műteremben, amelyek kortárs ábrázolásait egyébként ma giccsnek tartjuk), illetve a művillámok esetében a létrehozott „fenséges” – a „természet nyújtotta” – látvány válik a műben ábrázoltak „mintaképévé”. Szabó Dezső ezzel a gesztussal viszont „profanizálta” és emberi léptékűvé tette a kanti értelemben vett fenséges jelenséget: elvette titáni erejét, hogy a képben művészi szépként visszaadhassa neki azt, ami miatt egykor, igazi természeti jelenségként áhítatra, alázatára, elgondolkodásra és önszemlélésre készítette az embert. A fenséges egyik fő jellemzője Kantnál ugyanis, hogy bár elborzaszt, az emberi elme mindközben szemléletében mégis képes megragadni, felül tud rajta emelkedni, és így nem válik saját félelme rabjává. Szabó Dezső viszont ezt a félelmet kiváltó jelleget megszelídítette, és így szinte komikussá tette. Ebben a jelenségben – akár a képen, akár a természetben – már nem a kanti fenségességet, hanem a mára már sokkal inkább jellemző, a heideggeri értelemben vett *technika* fogságába ejtett, racionalizált és ekként „deszakralizált” tárgyat látjuk. Heideggernél a technika lényege a technikainak az az *összessége*, amely mindig valamilyen folyamat már eleve biztosított, rendelkezésre álló

részeként tartja fenn, nyújtja az ahhoz szükséges dolgokat: „puszta” forrásként, legyen szó nyersanyagról, tudásról, kutatásról vagy épp az energiatermelésről. A villám a mai ember számára már nem fenséges természeti jelenség, hanem sokkal inkább tudományos vizsgálódások tárgya vagy science-fiction filmes feldolgozások témája. Nem Zeusz attribútuma, hanem egy tudományosan leírható vagy pszeudo-tudományosan ábrázolható „esemény”.³ Ettől a konnotációtól szabadította meg Szabó Dezső itt a villámot (is). Így – többek között – annak lehetőségét mutatta fel, hogy miképp lehetséges a kortárs művészet kontextusában érvényes módon foglalkozni problematikussá vált esztétikai fogalmakkal. Arra tett kísérletet, hogy ha kerülővel is, de ismét eljusson oda, ahol a szép és a fenséges, mint a természetben apperceptálhatók, visszanyerik a kanti meghatározás szerinti értelmüket, és így lehetőség nyílik akár művészi ábrázolásukra is.

3 Szabó Dezső korábbi műveiben is megannyi módon szembesülhetünk ilyen utalásokkal, amelyek lehetővé teszik az ilyen allúziót.

Studio (A Magasfeszültség-sorozat megvalósításához épített Tesla-transzformátor és berendezés), 2012, giclée nyomtat, karton, 198 × 126 cm

